Foto The Great Bubble Barrier

Bellenscherm om plastic af te vangen in de IJssel bij Kampen

HET LEERTEAM: GEZAMENLIJKE INNOVATIE VAN BEHEER VAN RIVIEREN EN KANALEN

Het beheer van rivieren en kanalen is een kerntaak van Rijkswaterstaat. Doel is het bevaarbaar en veilig houden van deze wateren. Dat gebeurt vaak weinig innovatief. Rijkswaterstaat heeft voor de IJssel en de Twentekanalen een nieuwe werkvorm uitgeprobeerd om innovatie van beheer en onderhoud te stimuleren: het Leerteam.

Het Leerteam is opgenomen in het prestatiecontract 'IJsseldelta en Twentekanalen' (2014-2019)'. De teamleden zijn medewerkers van Rijkswaterstaat, de aannemerscombinatie BAM/Van den Herik en Deltares. Het team heeft de beschikking over een basisbudget, en de leden ontmoeten elkaar tweewekelijks. Regelmatig doen andere partijen en experts mee aan de overleggen. Meerdere malen per jaar zijn er inspiratiesessies met een bredere groep. Zo kan er tijdens de hele contractperiode structureel worden gewerkt aan innovatie.

Nieuw in het prestatiecontract is verder dat Rijkswaterstaat en de aannemerscombinatie pilots in de IJssel en Twentekanalen toestaan en deze zelfs stimuleren. Pilots leveren een grote leerwinst op, over de technische kant maar ook over zaken als vergunningen, draagvlak en investeringsbereidheid. Ook is expliciet gemaakt dat geslaagde pilots kunnen leiden tot wijzigingen in het beheer.

Het Leerteam is voortgekomen uit het programma Self Supporting Rivier Systeem (SSRS) van Rijkswaterstaat. Dat mikt op een breder gedragen en duurzamer rivierbeheer: betere benutting van de natuurlijke dynamiek van de rivier, ruimte voor initiatieven vanuit de samenleving en gelijkwaardige samenwerking tussen betrokken partijen.

Meerwaarde

Een Leerteam zoekt actief naar innovaties, maakt een selectie en verkent wat nodig is om innovaties verder te helpen. Innovaties komen van bedrijven en overheidsinstellingen. Op dit moment werkt het Leerteam aan de volgende innovaties

- flexibele kribben (pilot in 2019);
- vegetatiebeheer met schapen (drie pilots voltooid);
- bomenschermen ter voorkoming van aanzanding in de vaargeul en oevererosie (pilot in 2019);
- bellenscherm om plastic af te vangen (pilot voltooid);
- *aquatic drone* voor monitoring (gekoppeld aan de pilots 'flexibele kribben' en 'bomenschermen');
- energie uit stromend water (voorstadium).

Innovaties hebben elk hun eigen samenstelling aan partijen, en één partij die de kar trekt. Cofinanciering van

Foto De Meteoor Beton BV

Xstream-blokken, bouwstenen van flexibele kribben; deze kribben zijn aanpasbaar en kunnen bij schade gemakkelijk hersteld worden

pilots kan komen uit eigen middelen van deelnemende instellingen en bedrijven (geld, apparatuur/faciliteiten, uren), daarnaast zijn subsidies mogelijk uit bijvoorbeeld de topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI).

Innovatieklimaat

Gezien de ingezette innovaties is het Leerteam IJssel/Twentekanalen erin geslaagd een gunstig innovatieklimaat voor beheer en onderhoud te realiseren. Cruciaal daarvoor waren de experimenteerruimte en het systematisch samenbrengen van diverse soorten kennis – afkomstig van teamleden, van onderzoeksinstellingen en van kennisdragers uit het gebied (landeigenaren, lokale media of bijvoorbeeld het Herdersgilde).

Belangrijk was ook om te zoeken naar gedeelde belangen. Daarvoor is het noodzakelijk om bij elke innovatie de meerwaarde helder te krijgen alsmede de mogelijkheden om kosten te verlagen en baten te vergroten.

Een andere succesfactor is de lange looptijd. De langdurige samenwerking maakt het ontstaan van collegialiteit en het delen van elkaars netwerk mogelijk. Meerdere innovaties kunnen tegelijkertijd aan bod komen, ook innovaties met een lange doorlooptijd. De tijdelijke coalities bij individuele pilots worden ondersteund door een langjarig samenwerkingsverband waarin ook breder gekeken wordt.

Naar meer Leerteams

Het Leerteam IJssel/Twentekanalen was zelf ook een pilot, en op basis van de ervaringen kan het concept Leerteam nu ook zelf een volgende fase ingaan; daarbij gaat het, net als bij andere innovaties, over verdere ontwikkeling en institutionele inbedding. Uiteindelijk moet een Leerteam zo aantrekkelijk zijn en zoveel opleveren, dat partijen ook zonder een contract samen aan innovatie willen werken.

Eén van de uitdagingen voor de toekomst is dat het vaak heel lastig blijkt om kosten en baten van innovaties scherp te krijgen. Pilots nemen niet alle onzekerheden weg. Er kan een impasse ontstaan: meer kennis is nodig voor iemand wil investeren, maar tegelijkertijd zijn er eerst investeringen nodig om die kennis te genereren. Dat kan bijvoorbeeld aan het licht komen als zich voor een innovatie geen 'kartrekker' aandient.

Rijkswaterstaat neemt momenteel Leerteams op in nieuwe prestatiecontracten en zelfs aanlegprojecten. Er is nagedacht over de contractuele constructie en over kennismanagement in een Leerteam, en er is een innovatieportfolio opgesteld. Daarin zijn de uitdagingen van het rivierbeheer beschreven, mogelijke innovaties c.q. oplossingen en voor elke innovatie de status en welke verdere stappen nodig zijn. Met het portfolio kunnen toekomstige Leerteams gerichter van start gaan.

Heleen Vreugdenhil *(Deltares, Technische Universiteit Delft)*,
Astrid Bout *(Radboud Universiteit, Rijkswaterstaat)*,
Yuri Wolf *(Rijkswaterstaat)*,
Koen Olde Monnikhof *(Rijksuniversiteit Groningen)*,
Marja Hamilton *(Rijkswaterstaat)*

Een uitgebreide versie van dit artikel is te vinden op H_2O-Online. Het is te lezen door gebruik te maken van de QR-code of te kijken op **www.h2owaternetwerk.nl** (onder H_2O-vakartikelen).

SAMENVATTING

In het prestatiecontract Beheer en Onderhoud IJsseldelta en Twentekanalen is in 2014 een 'Leerteam' opgenomen. In het Leerteam gingen de contractpartijen samen op zoek naar innovaties om het beheer van deze rijkswateren duurzamer en betaalbaarder te maken. Dit eerste Leerteam was een succes, en Rijkwaterstaat neemt inmiddels Leerteams op in nieuwe onderhoudscontracten. Die kunnen gerichter van start op basis van de ervaringen in IJssel en Twentekanalen, verzameld in een innovatieportfolio.